

Tuija Seppänen

TAITURIN SANATAIDEOPAS

SANATAIDETTA VARHAISKASVATUKSEN KÄYTTÖÖN

SEINÄJOKI

SISÄLLYS

Taiturin sanataide	3
Oppiminen ja leikki.....	4
Kuunteleminen on myös lukemista.....	7
Taiturin sanataide on yhteinen seikkailu.....	9
Kielestä, kielen kehitymisestä ja kielitietoisuudesta	11
Riimit, lorut ja sanaleikit	12
Kirjoitetut ja puhutut sanat	13
Lukemisesta ja lukemiskulttuurista	15
Ääneen lukeminen	16
Satutuokiot	17
Sadun merkitys lapselle.....	18
Sadutus	21
Monilukutaito	24
Mediataidot	27
Kerro kameralla.....	29
Kulttuuritietoisuus	33
Tule meille lukukylään!	35
Mennään kirjastoon.....	37
Pohja lukemiselle luodaan kodeissa.....	39
Kirjallisuutta	42

Taiturin sanataideopas –
sanataidetta varhaiskasvatuksen
käyttöön

Teksti:
Tuija Seppänen

Kuvat ja videot:
LappStory

Taitto:
Valakia Interactive Oy

Julkaisija:
Kulttuuripalvelut ja varhais-
kasvatus / Seinäjoen kaupunki

Kirjapaino:
I-Print Oy

Painos:
200 kpl

ISBN 978-952-68291-9-7

Seinäjoen kaupunki 2017
© KOPIOINTI KIELLETTY

TAITURIN SANATAIDE

Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi, ja siten tuntea olevansa osallinen ympäristössään. Osallisuus tarkoittaa sitä, että lapsi voi ilmaista ajatuksiaan ja hänen näkemystään arvostetaan.

Kieli on tärkein välineemme, jolla saamme tietoa ympäristöstä ja muista ihmisistä. Kielen avulla ilmaisemme itseämme muille ja se mahdollistaa osallisuutemme yhteisössä. Kieli kehittyy vain vuorovaikutuksessa.

Sanataiteen avulla herätämme kiinnostusta kieleen ja opimme sanallistamaan toimintaa, tunteita ja ajatuksia. Sanataide antaa välineitä kehittää ilmaisua. Sanataide voi käyttää apuna muita taiteenaloja, kuva- ja tanssitaiteita sekä musiikkia ja draamaa.

Tässä oppaassa pohditaan sanataidetta lapsen näkökulmasta ja miten se tukee lapsen kasvua. Oppaassa tarjotaan virikkeitä ja ideoita paitsi sanataidetuokioihin, myös siihen miten sanataidekasvatusta voidaan toteuttaa läpäisevästi päiväkodin ja kodin arjessa.

"Sanataidekasvatuksen perustavoite on tukea lapsen kirjallisen ja suullisen ilmaisun kehittymistä. Sanataiteessa korostetaan ilmaisemisen iloa ja rohkeutta leikkiä sanoilla. Tavoitteena on tukea lapsessa rohkeutta löytää oma äänensä ja luonteva tapa ilmaista ajatuksiaan, jotta hän voisi sitä kautta ymmärtää sekä itseään että muita paremmin" (Taiteen perusopetus/sanataide edu.fi)

Taiturin sanataide on hauskaa ja rohkaisee lasta viestimään. Se lähtee lapsen kokemusmaailmasta. Se on toiminnallista ja kokonaisvaltaista. Harjoitukset aktivoivat lasta. Taiturin sanataiteilijat tustuvat sanojen maailmaan satuillen ja tarinoiden ja oppivat myös mediataitoja.

Opas haastaa Sinut kasvattajana ja lapsen rinnalla kulkijana astumaan sivuun, antamaan lapsen luovuudelle tilaa, mutta hellästi ohjaamaan lapsen matkaa sanojen ja ilmaisun maailmassa.

Tuija Seppänen

OPPIMINEN JA LEIKKI

Oppiminen alkaa ihmetyksestä. Lapsella on luontainen halu tutkia ympäristöä ja oppia siitä. Leikki on lapselle ominaisin tapa tutkia uusia asioita ja ottaa tieto haltuun, kokeilla ja harjoitella. Aikuisen arvostus on tärkeää. Aikuisen osoittama kiinnostus rohkaisee lasta ilmaisemaan ja keskustelemaan. Katsekontakti vahvistaa vuorovaikutusta. Keskustelussa aikuinen kuuntelee lasta, tekee tarkentavia kysymyksiä ja kunnioittaa lapsen vastauksia. Samalla on mahdollista seurata lapsen kertomuksen johdonmukaisuutta. Aktiivinen osallistuminen lapsen leikkiin tarjoaa myös tilaisuuden tunnistaa mahdolliset kielenhäiriöt ajoissa, ja suunnitella vuorovaikutustilanteita lapsen kieltä vahvistavasti.

Sanataiteen kannalta kieltä vahvistavien kielileikkien lisäksi mikä tahansa leikki on hyväksi. Leikissä opitaan nimeämään asioita, jaetaan havaintoja, opitaan säännönmukaisuuksia ja vuorovaikutuksellisia sosiaalisia taitoja. Fyysiset leikit ovat tärkeitä, koska ne tuottavat hallinnan ja onnistumisen tunteita. Motorisilla taidoilla on yhteys kielen kehitykseen, siksi hienomotoriikkaan harjoittavat leikit ovat hyödyllisiä myös kielen kannalta. Roolileikit harjoittavat empatiaan ja, yhteisleikeissä oivalletaan sääntöjen merkitys vuorovaikutuksen onnistumiselle.

Mielikuvitusleikit rikastavat ja laventavat lapsen kokemusmaailmaa. Aikuisen tehtävä on luoda tilaisuuksia leikille. Kasvattajan on opeteltava heittäytymään mukaan yhteiseen kasvutarinaan. Opettele tarkkailemaan kaikkea toimintaa sanallistamisen kannalta ja etsi tilaisuuksia tuoda arkeen sitä tukevia toimintoja kaikki aistit aktivoiden.

Sanataiteessa otetaan käyttöön kaikki aistit. Harjoituksissa aisteja terävöitetään. Opitaan sanallistamaan näkö- ja kuulohavaintoja, kuvailemaan kosketus- sekä haju- ja makuaistia. Muistin harjoittamisella palautetaan mieliin aiemmin kerrottua. Luova mielikuvitus rikastaa tunneilmaisua.

NIMEÄMINEN

"Kapteeni käskee" – vanha perinteinen leikki auttaa nimeämään asioita ja esineitä sekä tekemistä. Kapteeni käskee: "Ota nalle syliin". Leikkiä voi laventaa siten, että lapsen ottaessa nallen syliin, kysytään mikä nallen nimi on, mistä se on tullut, osaako se laulaa jne. Jokainen saa vuorollaan olla kapteenina.

Nimeämisharjoituksissa pyritään tarkkaan ilmaisuun. Jos kiinnität huomiota lapsen puheessa toistuviin "siellä oli se yks juttu, se sellanen juttu...", tarkenna kysymyksillä "millainen", "missä", "mitä sillä tehdään" jne. ja tarjoa tilalle kuvailevia sanoja. Monet vanhat tutut leikit soveltuvat leikittäviksi kun mietit niitä sanataiteen kannalta.

MUISTIPELIT

Mikä puuttuu?

1) Liinan alle järjestetään erilaisia esineitä. Lapset kääntyvät ja sulkevat silmänsä. Ohjaaja poistaa yhden esineen ja lapset yrittävät muistaa, mikä puuttuva esine oli. 2) Seuraavaksi poistetaan kaksi esinettä. 3) Kolmas vaihtoehto: esineiden joukossa on myös samanlaisia, mutta erivärisiä esineitä, esimerkiksi kaksi eriväristä huivia. Poistetaan toinen, punainen huivi. Nyt muistiin palautettavia asioita on esineen lisäksi sen määre.

Myöhemmin mitä tahansa leikkiä lavennetaan ja syvennetään kielen monipuolistamiseksi: mitä punaisella huivilla voi tehdä? Kenen punainen huivi on? Etsi runo punaisesta huivista jne.

Mikä se on?

Yksi lapsista poistuu huoneesta. Muut päättävät sillä aikaa sanan. Lapsi kutsutaan takaisin huoneeseen ja hänen tehtävänsä on arvata, mikä sana on kyseessä. Hän tekee kysymyksiä (Onko se suuri?, Onko se eläin?, Onko sillä viikset?). Leikki toimii myös toisin päin: Yksi lapsi saa päättää sanan ja muut arvaavat.

Kysymyksiä ja arvoituksia voi tehdä myös luetuista saduista ja tarinoista

Kuka hän on?

- a) Hänellä on paljon pisamia.
- b) Hänellä on kirkuvan punainen tukka.
- c) Hänen isänsä on merikapteeni.

JÄLJITTELY

Peili

Leikissä harjoitetaan keskittymistä ja toisen tarkkaa havainnointia.

Pareina yritetään matkia toisen tekemää liikettä mahdollisimman tarkasti.

Yritetään matkia toisen ilmettä. Tunnistetaan eri tunnetiloja toisen ilmeistä ja eleistä.

KUUNTELEMINEN ON MYÖS LUKEMISTA

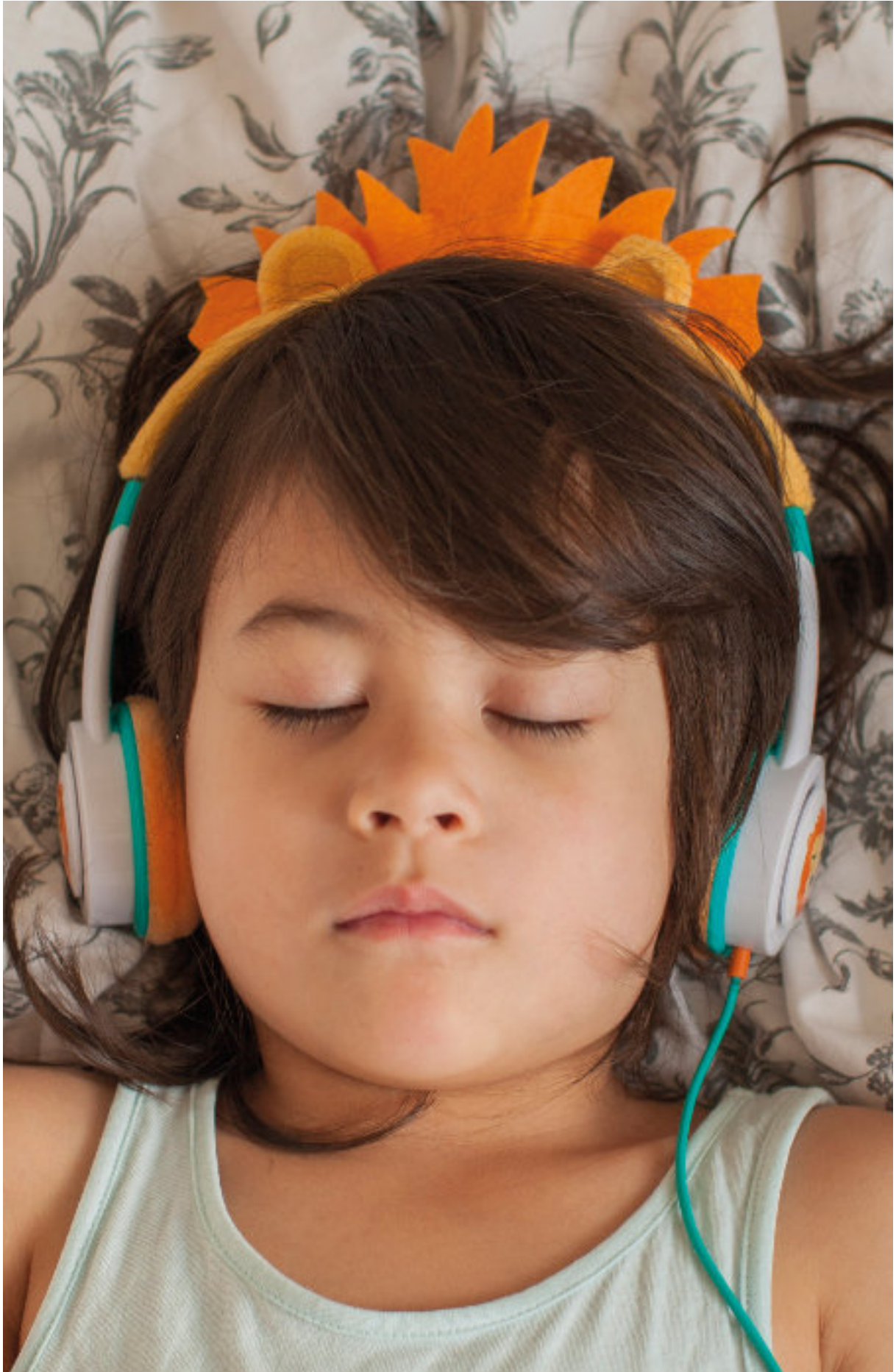
Kuunteluharjoitukset ovat hyödyllisiä keskittymisen harjoittamiseen ja kuuloaistin herkistämiseen.

ÄÄNTEN TUNNISTAMINEN

- 1) Suljetaan silmät. Kuunnellaan hetki aivan hiljaa. Ohjaaja käy kysymässä jokaiselta vuorotellen, mitä tämä kuulee ja pyytää kuiskaamaan vastauksen. Vasta kun kaikki ovat saaneet kuiskata ohjaajalle, jaetaan kuulokokemuksia yhteisesti.
- 2) Kuunnellaan erilaisia ääniä äänitteeltä ja tunnistetaan niitä. Äänet voivat olla ääniä luonnosta, kadulta, keittiöstä, tehtaasta tai kahvilasta. Ääniä voi äänittää itse etukäteen tai ladata vaikkapa Ylen ääniarkistosta.
- 3) Tehdään ääniretki ulos. Ohjaaja kirjaa lasten havaitsemia ääniä ylös. Sisään tultua muistellaan millaisia ääniä ulkona kuultiin.
- 4) Mietitään ja kokeillaan millaisia erilaisia ääniä liikkumisesta aiheutuu. Lumi narisee pakkasella askelten alla. Vesi lotisee lätäkössä jne.
- 5) Tuotetaan erilaisia ääniä, ja nimetään niitä (rahisee, rohisee, sihisee, rätisee, tömisee jne.).
- 6) Valitaan jokin lapsille mieleinen satu (esimerkiksi Possun automatka). Satu voidaan lukea ennalta valmiiksi. Sadusta keskustellaan. Tehdään satuun äänet. Luetaan satu ääneen ja aina sovituissa kohdissa lapset tuottavat satuun äänitehosteet.
- 7) Kuunnellaan äänikirjaa silmät suljettuina. Äänikirjoja voit lainata kirjastosta.

Äänikirjoja voi suositella lasten vanhemmille esimerkiksi auto- tai junamatkalle mukaan otettavaksi. Tarinoita voi ladata myös netistä.

TAITURIN SANATAIDE ON YHTEINEN SEIKKAILU SATUJEN JA TARINOIDEN MAAILMAAN

Arjen kielellinen kommunikaatio toteutuu yhteisessä kohtaamisessa, viestijöinä eri tilanteissa: ohjaaja – oppilas, lapset keskenään, pienryhminä ja isona joukkona. Luottamus ja hyväksyntä ovat edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle. Etenkin uuden jakson alkaessa luottamuksen rakentamiseen kannattaa käyttää aikaa. Huomaa tilanteet, joissa voit rohkaista lasta.

TUTUSTUMISLEIKKEJÄ

Kuka sinä olet?

Lapset voivat keksiä itselleen satuhahmon. Hän voi antaa sille nimen. Kysyttäessä hän kertoo hahmonsa luonteesta. Tässä ohjaaja voi auttaa alkuun kysymyksillä, mutta varsin pian lapset innostuvat tekemään kysymyksiä itsekin.

Jos lapsen rohkeus ei riitä kertomaan tarinaa, hän voi kertoa tarinan luomansa hahmon roolissa, tai antaa sen vaikka lemmikkipehmoeläimensä kerrottavaksi.

Ryhmiä voi muodostaa monella tavalla:

Harjoituksissa parhaiten toimivat pienet ryhmät, joissa on enintään 6-8 lasta. Jos ryhmä on suurempi, se kannattaa jakaa pienemmiksi. Sanataiteen kannalta erilaiset luokittelut toimivat hyvin ominaisuuksien jakajana. Esimerkiksi kaikki, joilla on vaatteissaan punaista, sinistä tai keltaista, muodostavat yhden ryhmän. Tai ne, joiden vaatteissa on ruutuja, raitoja tai kukkia, muodostavat yhden ryhmän ja niin edelleen.. Muita jakoja: se, jonka nimi alkaa K-kirjaimella, T-kirjaimella jne., tai ne, joilla on pikkusisko tai pikkuveli, koira tai kissa jne. ovat yksi ryhmä. Erilaiset luokitteluleikit hyödyttävät jatkossakin sanojen lajittelua ja sanojen merkityksiä sisäistäessä.

Ryhmät ovat mieluiten sekaryhmiä. Joskus voidaan muodostaa ryhmiä eri-ikäisiä sekoittaen.

Välineitä ja tarvikkeita, joita päiväkodissa olisi hyvä olla:

- dokumenttikamera
- äänentoistolaitte (cd-soitin)
- kamera, sanelin
- tietokone ja videotykki
- askartelutarvikkeita, paperia, värejä, liimaa, saksia, kuvia, lehtiä
- omia kirjoja, kirjojen tulee olla puhtaita ja ehjiä
- kirjastokassi
- roolivaatteita, kankaita ja monenlaista rekvisiittaa
- käsinukkeja.

Päiväkodissa olisi mukava olla myös lapsille oma kirjahylly, josta he voivat vapaahetkinä luontevasti itse noutaa kirjan luettavaksi. On tärkeää opettaa lapsia kunnioittamaan kirjaa fyysisenä esineenä. Kirjan kansien välissä on arvokkaita tarinoita, ja siksi kirjaa tulee kohdella hyvin.

KIELESTÄ, KIELEN KEHITTYMISESTÄ JA KIELITIETOISUUDESTA

Ilmeet ja eleet ovat lapsen varhaisimpia ilmaisun välineitä, esikielellisiä keinoja kommunikaation kehityksessä. Kannattaa siis perehtyä jo esikielelliseen kehitykseen ja hyödyntää sen antamaa tietoa sanataiteen harjoituksia tehdessä. Kielen avulla ilmaistaan tunteita ja toiveita. Mikäli lapsi ei saa palautetta esikielellisestä viestistä, se vaikuttaa myöhemmin osaltaan lapsen rohkeuteen ilmaista itseään ja valmiuteen tulkita muiden viestejä. Kieli ohjaa lapsen havaintoja ja sana- ja käsitevaraston kasvaessa lapsen kyky kommunikoida muiden kanssa vahvistuu. Kielen kautta ihmisen ymmärrys myös omista ajatuksista ja tuntemuksista syvenee. Kielen merkityksiä luova ominaisuus on kaksisuuntainen. Taito käyttää kieltä vähentää riskiä tulla väärin ymmärretyksi.

Maailman kielissä on 150 erilaista äännettä. Kaikilla lapsilla on aluksi valmius erottaa ne toisistaan. Kyky heikentyy, sillä huomio keskittyy omassa lähiympäristössä esiintyviin äänneisiin. Jos perheessä puhutaan useita kieliä, olisi tärkeää kunkin puhua omaa äidinkieltään.

Kieleen ilmestyy ensin vokaaleita, sitten toistuvia tavupareja, ja sitten vähitellen konsonantit liittyvät mukaan. Mikäli jokeltelu myöhästyy, tulisi sitä yrittää aktivoita. Puhe ja ele yhdessä tuottavat merkityksiä. Aikuinen vahvistaa toistamalla ja vastaamalla sanoja ja eleitä lapsen ääntelyyn. Lapsi rohkaistuu tuottamaan ”kieltä” enemmän kun huomaa, että hänen viestinsä saa vastakaikua. Vanhempi antaa merkityksen vauvan ääntämisyrityksille. Jaettu tarkkaavaisuus, eli osoittaminen, antaminen ja esineiden nimeäminen, antavat vähitellen merkityksiä sanoille ja lapsen sanavarasto kasvaa suoraan suhteessa vuorovaikutuksen määrään. Sanavaraston laajuus on hyvin yksilöllistä. 1-vuotiaana lapsi taitaa 10–100 sanaa, kaksivuotiaana keskimäärin 200–300 sanaa ja erot lasten kesken alkavat näkyä. Kouluun alkuun mennessä lapsen sanavarastossa on 3000–9000 sanaa. On selvää, että vaikutus näkyy eroina jo oppimispolun alkaessa.

Usein käy niin, että aikuinen sopeuttaa puheensa lapsen puheeseen. Jos lapsen puhe on niukkaa ja aikuinen vastaa yhtä niukasti, kieli ei kehity, Sanavarasto kasvaa vain kieltä käyttäessä ja vuorovaikutuksessa. Jos lapsella on vielä vaatimaton kielen hallinta, hän ei osaa tai uskalla ilmaista mitä haluaa, tai hän ei löydä sanoja riittävästi, jotta saisi tarkoituksensa perille. Toiset lapset saattavat luovuttaa liian pian ja tahtomattaan syrjäyttävät huonosti itseään ilmaisevan lapsen. Syrjäytymisen kierre voi siis alkaa jo hyvin varhain. On tärkeää havaita puutteet kielen kehityksessä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja suunnitella harjoituksia ilmaisun tueksi.

RIIMIT, LORUT JA SANALEIKIT

Lorut palvelevat alkavaa kielen kehitystä.. Lapsi oppii tunnistamaan äänteitä ja tavuja ja viehättyy niistä. Loruja voi ripotella pitkin päivää hoidon lomaan: vaatteita pukiessa ja riisuesssa, kotiinlähdössä tai aamu- ja iltarutiinien aikana. Suun motoriikkaa harjoittamalla vahvistetaan äänteiden tunnistamista ja erottamista. Keksi erilaisia suun voimisteluharjoituksia. Erilaiset puhallusharjoitukset, tavujen ja äänteiden toistoharjoitukset ovat erityisen hyviä.

Valmista päiväkotiin iloinen lorupussi tai värikäs lorurasia. Kirjoita lyhyitä loruja korteille ja nostakaa pussista päivän loru opeteltavaksi. Sekä vanhoja että uusia loruja löytyy lorukirjoista, mutta voitte keksiä niitä myös itse.

Lorupussista löytyvät esimerkiksi

- aamu- ja iltalorut
- ruokalorut
- värilorut
- vuodenaikalorut
- arvonta- ja laskemislorut
- hellittelylorut, syntymäpäivälorut ja kaiken kruunaavat loitsut.

Keksikää loitsuja eri tilanteisiin: kiukun karkottamiseen, ruokahalun kirvoittamiseen, sateen pysäyttämiseen ja toivomusten toteuttamiseen.

Anna lasten keksiä erilaisia tapoja runojen ja lorujen lausumiseen. Loruja oppii helposti esimerkiksi hyppelemällä, taputtamalla tai liikkumalla rytmikkäästi. Hassuttelu on sallittu!

Loruja korkealla kivellä

Kerro ensin seitsemästä veljeksestä se kohta, jossa veljekset ovat sonnia paossa suuren kiven päällä. Leikitään, että sonni, peikko, koira tms. olento, joka ei pääse kivelle, ajaa lapsia takaa. Lapset seisovat kivellä ja vuorotellen lausuvat tuntemansa lorun.

Lapset voivat myös vuorotellen kiivetä kivelle ja lausua runon tai lorun. Muut taputtavat arvostavasti ja lausuja kumartaa ja ottaa suosionosoitukset vastaan.

OPIN LUKEMAAN – KIRJOITETUT JA PUHUTUT SANAT

Jokainen aikuinen on vastuussa lapsen lukemaan oppimisesta ja motivoimisesta. Kun lapsi näkee kirjoja ja oivaltaa, että sanoilla on merkitys yhtä lailla puhuttuna tai kirjoitettuna, hän kiinnostuu itse ottamaan selvää sanojen ja kirjainten merkityksestä. On oivallettava, että kirjaimet vastaavat tiettyä äännettä, ja että pitkä sana on pitkä kirjoitettunakin. On monia tapoja opettaa lukemaan, mutta kaikille yhteistä on kiinnostuksen herättäminen ja se on ensimmäinen askel. Lukemaan oppittuaan portti tarinoiden ehtymättömään maailmaan on avoin.

Tunnista ja luo opasteita

- 1) Katsotaan videolta opasteita ja keskustellaan niiden merkityksestä. Kuka osaa tulkita opasteita? Opasteita voi ymmärtää, vaikka ei osaisi lukea.
Keksitään itse uusia opasteita ja mitä ne tarkoittavat.
- 2) Tehdään havainnointiretki ulos. Tunnistetaan opasteita. Piirretään opasteita vihkoon tai paperille. Sisälle palattua keskustellaan opasteista.
- 3) Opaste tai logo tarinan alkulähtökohtana (Mistä tarinat alkavat?).
- 4) Havainnoidaan yritysten logoja ulkona tai sanomalehdissä ja mainoksissa.

Kirjaimet

- 1) Piirtäkää kirjaimia ja ripustakaa niitä seinälle. Voitte päättää tutustua yhteen kirjaimeseen kerrallaan. Pitäkää kirjaimet aina nähtävillä.
- 2) Keksikää sanoja, jotka alkavat tuolla kirjaimella.
- 3) Miettikää, miltä eri kirjaimet kuulostavat ja minkä värisiä ne ovat.
- 4) Näytelkää kirjaimia. Yrittäkää muodostaa näyttelemällä kirjaimista sanoja.
- 5) Etsikää tuttuja kirjaimia sanomalehdistä ja leikatkaa niitä talteen.
- 6) Pimentäkää huone. Ripustakaa suurilla kirjaimilla kirjoitettuja sanoja seinälle. Etsikää kirjaimia taskulampun avulla.
- 7) Kirjain piilossa: Vaihtakaa kirjainten paikkaa päiväkodissa (kotona) ja pyytäkää lapsia etsimään päivän kirjain. Nopein pääsee ensimmäiseksi jono.

LUKEMISESTA JA LUKEMIS-KULTTUURISTA

Useat lukemisesta tehdyt tutkimukset osoittavat, että ne lapset, joille on alle kouluikäisenä luettu kotona, ovat ratkaisevasti paremmassa asemassa koulua aloittaessaan. Tämä koskee paitsi sanavaraston laajuutta myös muita taitoja, kuten motorisia taitoja, empatiakykyä ja sosiaalisia taitoja, joilla kaikilla on merkitystä kielen kehittymisen kannalta. Yhteistä näille on se, että lukeminen edesauttaa näiden taitojen kehittymistä. Toiminnallinen lukutaito on kansalaistaito, mitä ilman on vaikea selviytyä. Lukeminen on ihmisen perusoikeus.

Jotta lukemiseen heräisi kiinnostus, tulee lapsen kuulla satuja ja tarinoita, nähdä niitä luettavan, kuulla niistä puhuttavan ja nähdä kirjoja kotona, kirjakaupassa, kirjastossa tai päiväkodissa. Suomessa julkaistaan vuosittain yli tuhat uutta lasten- ja nuortenkirjaa.

Kymmenen hyvää syytä lukea lapselle

- lisää sanavarastoa ja luo uusia käsitteitä
- opettaa päättämään mitä seuraavaksi
- kehittää tunnetaitoja ja empatiakykyä eli kykyä asettua toisen asemaan
- kehittää mielikuvitusta
- tukee mielenterveyttä ja luo läheisyyttä
- kehittää kriittistä ja ajattelevaa mieltä
- antaa aineksia omien ongelmien ratkaisemiseen
- tuottaa mielihyvää ja hyvää oloa
- edistää itsetuntemusta
- tukee muuta oppimista ja ilmaisua

Mistä sadut tulevat? (Näitä harjoituksia voi teettää myös lasten vanhemmilla)

- Miettikää, mistä sadut tulevat? Lukekaa ensin satu sadusta.
- Keksikää erilaisia aiheita, joista tarina voisi alkaa. Esimerkiksi kelpaa joku henkilö, paikka, vuorokaudenaika, tapahtuma, luonnonilmiö ja niin edelleen.

Kirjojen maailmaan tutustuminen alkaa kirjastosta ja yhteisistä satuhetkistä aikuisen sylissä.

ÄÄNEEN LUKEMINEN

Jos olet lukenut sadun etukäteen, osaat lukea sen ilmeikkäästi. Mieti, missä kohtaa tekstiä on tulossa jännittävä kohtaus, hidasta, muuttele äänen korkeutta ja äänen voimakkuutta. Pidä taukoja. Lue ilmeikkäästi. Ei kuitenkaan tarvitse muuntaa ääntään jokaisen eri hahmon kohdalla.

Harjoittele peilin edessä, ilmeesi ja eleesi näkyvät kun luet ilmeikkäästi ja päinvastoin, ilmeesi kuuluvat luennassa. Painota sanoja, tarkkaile lukiessasi, mitä sana itsessään kertoo. Rentoudu, kiinnitä huomiota äänen sävyyn, rytmiin ja tempoon. Huolehdi äänenhuollosta.

Luennan lopetus: lue viimeinen lause hitaasti. Loppurutiini: se voi olla vaikkapa satulaatikon sulkeminen tai kirjan hyvästeleminen.

Keskustele lasten kanssa tarinasta. Kuuntele, mitä lapsi sanoo. Pidä katsekontakti. Anna lapsen puhua loppuun. Älä korjaa lapsen tulkintaa. Ei ole yhtä ainoa tulkintaa.

Myöhemmin voitte palata tarinaan, piirtää siitä, askarrella, rohkaista kertomaan tarinaa uudelleen lemmikeille, vanhemmille tai pienemmille sisaruksille. Kertomuksen hahmoista voi tehdä uusia tarinoita. Voi leikkiä ajatuksella: "Entä jos... jokin olisikin tapahtunut toisin?". Tarinan voi myös näytellä tai tehdä siitä laulun. Luodaan hahmolle elämä ja luonne. Tämä toimii myös oman tarinan ohjeena: kun tuntee hahmon luonteen, tietää miten se toimii.

RUNORALLI

Runot ovat ihanteellisia sanataiteeseen innostamisessa. Runoiksi kelpaavat nykyrunot, vanhat perinteiset runot, lorut ja riimit. Runoilla lapsia on helppo innostaa riimittelemään. Testaa lapsia: Lue loppusointuisen runon ensimmäinen säe, ja toisen säkeen lopussa anna lapsille vuoro. He yleensä osaavat ehdottaa sopivaan riimin. Mikäli lasten ehdottama riimi ei sovi, älä tyrmää sitä vaan liitä vain säkeen perään sille sopiva oikea riimi.

Joskus voi hassutella, ja tämäkin on runon keino, että yllättävästi runoon ei tulekaan riimiä vaan jotain täysin muuta. Etsi esimerkkejä runokirjoista.

Ottakaa tavaksi harjoitella runoja joka päivä. Samaa runoa kannattaa toistaa niin kauan kuin lapset sen oppivat ja vaihtaa sujuvasti myös uuteen. Uutta runoa opetellessa sitä kannattaa ensin ujuttaa päivään etukäteen silloin tällöin ja vasta jonkun ajan päästä ottaa opeteltavaksi.

SATUTUOKIOT

Satunurkka, satuhuone, satutuoli... – jos mahdollista, toistuvat satutuokiot kannattaa aina pitää samassa, erityisesti satujen lukemiselle pyhitetyssä paikassa. Se voi olla juuri tähän tarkoitukseen varattu viihtyisä, rauhallinen tila, erillinen huone tai nurkkaus. Tärkeintä on, että kaikilla lapsilla on yhtäläinen näköyhteys kertojaan ja ettei levoton ympäristö houkuta riehumiseen. Nurkkauksen voi sisustaa kankailla ja muulla rekvisiitalla ehkä vähän hämyisäksi ja värikkääksi. Siellä voi olla satulipasto, taikalaatikko, satulamppu, satumatto tai tyynyt.

Huolehdi aluksi Istumajärjestyksestä niin, että kaikki näkevät kertojan näyttämät kuvat. Tuuleta huone raikkaaksi. Varmista vessakäynnit keskeytysten välttämiseksi. Mikäli tilaa käytetään muuhunkin toimintaan, peitä häiritsevät esineet esimerkiksi kankailla. Satutuokioon on hyvä luoda säännöt, että satuhetki olisi yhdistävä, rauhallinen ja turvallinen kaikille. Sovi että kysymyksiin vastataan vasta sadun päätyttyä.

Suunnittele saapuminen satuhuoneeseen jännittäväksi. Satutuokion aloitus on hyvä tehdä aina samoin: avaamalla satulaatikon, kilisyttämällä kelloa, alkumusiikilla tai satulaululla, jotta lapset virittäytyvät kuuntelemaan. Odotus luo jännitystä. Satutuokio tulisi aina suunnitella ja harjoitella etukäteen. Mieti millaisen tunnelman haluat satuun.

Ensimmäinen lause on tärkeä. Sen tulisi herättää kiinnostus välittömästi. Jos aiot kertoa kuvakirjasta, voit tehdä kierroksen kuvakirjan kanssa ennen kuin alat lukea. Opettele tarina ennalta, että voit tarpeen vaatiessa jatkaa tarinaa vapaasti kertomalla. Mikäli kyseessä on jatkosatu, kertaa edellisellä kerralla luettu tarina. Tehosta lukemistasi tauoilla ja eleillä. Satuhetki aktivoi kaikkia aisteja. Voit ottaa tueksi soittimia, huiveja tai tehostaa taputtamalla tai hyräilemällä. Seuraa lasten keskittymistä.

Pienille lapsille valitaan toistuvia tarinoita, jotka ovat tuttuja ja turvallisia.

Sadun hahmot ovat samaistettavia ja tapahtumat lapsen mielikuvitusta stimuloivia. Hyvä satu herättää mielenkiintoa eri kulttuureita kohtaan, ja ruokkii lapsen uteliaisuutta ja halua saada lisää tietoa. Kun satuelämys on vahva, se kannustaa lukemaan ja kuulemaan lisää sekä innostaa lasta kertomaan myös itse.

SADUN MERKITYS LAPSELLE

Aivotutkija Matti Bergström on kuvannut sadun ja leikin maailmaa lapsen kolmantena maailmana. Ihmisen aivot kehittyvät tietyssä järjestyksessä. Aivokuori, joka on tietoisien elämän, havaitsemisen, ajattelun, päätöksenteon ja käsitteiden muodostamisen keskus, vaatii eniten aikaa kehittyäkseen. Tutkijan mukaan alle kouluikäisellä mielikuvituksen merkitys on suurempi kuin todellisuuden. Liian varhainen realistinen havainnointi rikkoo suojarakenteita. Satujen avulla lapsi oppii ei-tietoisesti käsittelemään ongelmia ja pelkoja. Sisäinen maailma avautuu sadun kautta. Sadut elävät lapsessa vielä kuulemisen jälkeen. Leikit jäljittelevät kuultuja satuja. Leikeistä arvokkain on vapaa leikki.

Satu on kertojan ja kuulijan välinen dialogi.
 Satu rauhoittaa ja antaa tilaisuuden purkaa jännitystä.
 Satu lisää mielihyvän tunnetta.
 Satu on helpottava ja rohkaiseva ja siten vähentää pelkoja.
 Satu voi olla myös kehittävä ja opettava.
 Satujen avulla lapsi oppii kuuntelemaan.
 Sanavarasto kasvaa satujen myötä.
 Kansansatujen viisaus välittyy yli sukupolvien.

Keskustele lapsen kanssa luetusta. Tee kysymyksiä ja vastakysymyksiä. Valitse sellaisia kysymyksiä, että niihin ei voi vastata vain kyllä tai ei, vaan pidemmällä vastauksella: mitä, millainen, entä jos.... Kuuntele lasten vastauksia ja tee vastakysymyksiä, anna malli keskustelusta.

Lue paljon. Lue samojakin kirjoja uudelleen. Seuraa ilmestyviä uusia kirjoja. Vinkkaa kollegoille hyviä kirjoja. Keskustele lukukokemuksista kollegojen kanssa myös lasten kuullen.

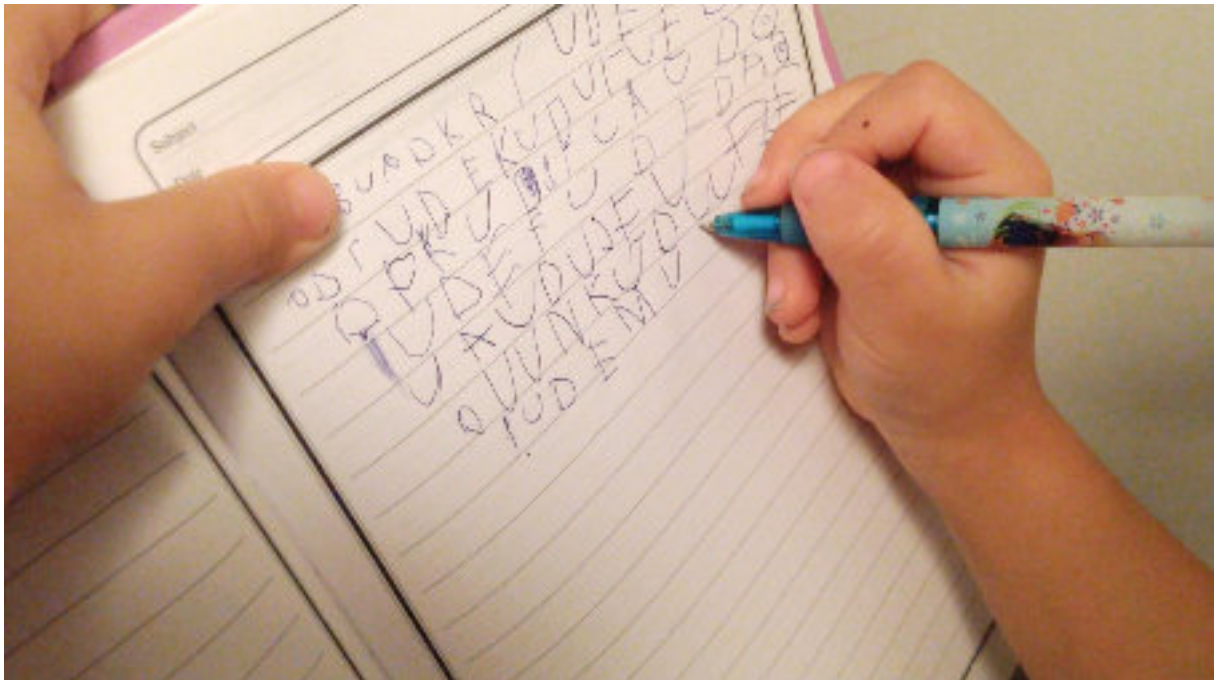
Rohkaise lapsia lukemaan toisilleen kirjoja, joita olette yhdessä lukeneet. Isommat lapset voivat lukea pienemmilleen. Myös lukeminen lemmikille tai pehmolelulle kehittää lapsen mielikuvitusta ja rakkautta lukemiseen. Vaikka lapsi ei vielä osaisi oikeasti lukea, hän voi kertoa kuvakirjasta tuntemansa sadun, ja se on yhtä arvokasta kuin jos hän lukisi oikeasti.

Kun Albert Einsteinilta kysyttiin, miten lapsen matemaattista kykyä voitaisiin parhaiten kehittää, hän vastasi: "Luekaa hänelle paljon satuja."

Omat tarinat

Saduista keskustellessa voidaan samalla tutustua tarinan juonen kaareen ja sadun rakenteeseen. Millainen on ihmesatu? Millaisia taikavoimia sadun hahmoilla on? Miten sadut alkavat? Miten ne yleensä päättyvät? Lapset oppivat pian, että sadussa on sankari, auttaja ja viestin viejä. Hyvän ja pahan vastavoimat taistelevat ja saduissa usein on opetus. Mitä teosta seuraa?

- 1) Lukekaa satu. Pyydä lapsia valitsemaan sadusta itselleen mieleinen hahmo. Pyydä kertomaan, millainen lapsen valitsema hahmo on, miten se käyttäytyy ja mitä ajattelee. Mikä esine kuvasi hahmoa parhaiten? Anna lapsen olla roolissa.
- 2) Vaihtoehtoiset loput. Lue satu. Pysäytä satu jossakin selkeästi juonen kannalta merkittävässä kohdassa, mutta älä kerro miten satu jatkuu. Pyydä lapsia keksimään tarinalle jatko.
- 3) Jatka satua seuraavalla viikolla tai jollakin toisella kerralla ja keksikää, mitä sadun henkilöille kuuluu tänään. Seuraa, pysyvätkö lapset johdonmukaisina henkilöhahmojen ominaisuuksien suhteen.

SADUTUS

Sadutus on monipuoliseen käyttöön soveltuva menetelmä. Saduttaa voi kuka vain, missä vain, milloin vain, kuinka vain ja kenelle vain.

Jokaisella on tarina. Tarina ansaitsee tulla kuulluksi. Lasten sadutustuokioissa on tärkeää tuoda lapsen oma ääni esiin. Sadutuksessa lapsi kertoo tarinan ja aikuinen kirjaa sen ylös. Kun tarina on lapsen mielestä valmis, ohjaaja lukee sen ääneen. Lapsella on vielä mahdollisuus muuttaa kertomustaan, mikäli niin haluaa. Aikuisen ei pidä korjata tarinaa eikä yleensääkään ohjailla sen juonta. Tarinaa ei myöskään arvostella.

Sadutuksessa ei tarvitse olla aihetta, mutta joskus voi olla hauska saduttaa lapsia jostakin erityisestä teemasta.

Sadutusta voidaan tehdä myös kuvista. Tällöin se valmistaa lasta myös kuvanlukutaitoon. Lapsi voi valita useasta kuvasta mieleisensä ja kertoa kuvasta. Monipuolisemmin kuvat palvelevat kun valitaan yksi henkilöä, toinen toimintaa ja kolmas paikkaa esittävä kuva.

Mikäli lapsi ei halua itse kertoa, hän voi antaa vaikkapa leikkikoiran tai jonkin muun lemmikin tai lelun kertoa. Roolissa arkakin lapsi on rohkeampi. Mikäli lapsella on erityisvaikeuksia tuottaa sanoja tai lauseita, voi ohjaaja esittää kysymyksiä, mutta se ei periaatteessa kuulu sadutukseen. Sadutuksen avulla voidaan toisaalta tehdä havaintoja kielen johdonmukaisuudesta, syy- ja seuraussuhteista ja päättelyketjuista. Sadutus on myös terapeutista, mutta terapiatyö pitää jättää sen alan ammattilaisille.

Yksilösadutus: Valitse rauhallinen paikka. Varaa aikaa. Kiire on luovuuden vihollinen. Anna lapsen tehdä aloite. Kuuntele, kirjaa ylös, lue ääneen, kiitä.

Ryhmäsadutus: Pienryhmään valitaan 4-6 lasta. Ohjaaja voi antaa aiheen, tai lapset voivat itse keksiä sen. Tarina voi alkaa vaikka henkilöstä. Tarina voi alkaa myös paikasta. Ohjaaja sanoo ensimmäisen lauseen, ja lapset jatkavat. Ryhmässä muiden tulee hyväksyä ehdotettu juonen käänne. Ohjaaja huolehtii, että jokainen saa tilaa, ja kukin saa mahdollisuuden jatkaa tarinaa.

Isompi ryhmä: Yksinkertaisimmillaan isossakin ryhmässä voi saduttaa helposti. Ohjaaja aloittaa yksinkertaisesti: "Olipa kerran ... hiiri... ja se ..". Yksi lapsi kerrallaan jatkaa hiiren tarinaa. Ohjaajan on tärkeä toistaa tarina alusta asti ennen jokaista uutta lisäystä tarinaan. Lapsetkin seuraavat tarinan etenemistä ja muistiin palauttamista.

Jatkotarina: Kun ohjaaja kirjoittaa lasten kertomat tarinat ylös, ne voidaan jättää joko seinälle tai koota yhteen kirjaseksi. Kirjaselle askarrellaan kaunis kansi.

Päivän tarina: Lapsia ryhmässä saduttaessa lapset voivat äänestää, kenen tarina tänään ansaitsee tulla esiin nostetuksi. Tarina kirjoitetaan alustalle ja kiinnitetään lapsen luvalla tuulikaappiin tai eteisen seinälle näkyvälle paikalle, josta vanhemmat voivat lasta hakiessaan sen lukea. Huolehdi siitä, että jokaisen lapsen tarina pääsee vuorollaan seinälle.

Viikon aforismi: Jos kuuntelet tarkoin lasten tarinoita ja keskusteluja, voit silloin tällöin bongata varsinaisia elämänviisauksia. Kirjoita ne ylös ja kiinnitä viikon lausahdus seinälle kaikkien nähtäväksi.

Lisävinkki: Lasten tarinat kannattaa äänittää, ellei ole apuohjaajaa, joka samalla kirjaisi tarinat ylös. Jos tarinat on otettu talteen, niitä voi jatkaa myöhemmin ja työstää esimerkiksi dramatisoimalla tai piirtämällä. Yhteisiä tarinoita voi lukea vanhemmille.

Arvoituksia tarinasta

Luetaan satu. Sen jälkeen arvuutellaan erilaisin vihjein, mistä tarinan hahmosta on kyse. (Kuka hän on? a) Hänellä on punainen tukka. b) Hän on itsepäinen. c) Hänen isänsä on kapteeni. V: Peppi Pitkätossu).

Tästä voi tehdä myös kilpailun kun otetaan mukaan koko vuoden aikana kuullut sadut ja tarinat.

Hattutemppu

Tätä leikkiä voi leikkiä paitsi hatuilla myös muilla tunnistettavilla esineillä (kävelykeppi, aurinkolasit, käsilaukku jne.) tai muulla rekvisiitalla. Jokaiselle annetaan jokin esine tai hattu. Leikkijät voivat myös valita haluamansa jos se sujuu sopuisasti. Leikkijä kertoo muille, mikä esine on, kenelle se oikeasti kuuluu, mitä sillä voi tehdä ja millainen sen oikea omistaja on.

Löytötavaratoimisto (muunnelma hattutempusta)

Ohjaaja näyttää jonkin esineen ja kertoo: "Kävelin tänään rannalla ja löysin tämän leikkisammakon. Kenen se mahtaa olla?". Sitten lapset vuorotellen ehdottavat, kenen se olisi ja miksi se oli rannalla. Tarinaa voidaan rakentaa myös niin, että ensimmäinen lapsi keksii kenen esine on, seuraava lapsi kertoo, mikä omistajan nimi oli, mikä leikki-sammakon nimi oli jne. Ohjaaja voi varovasti johdatella, mikäli tarina ei etene, mutta useinkaan se ei ole tarpeen.

Toisen saappaissa (muunnelma löytötavaratoimistosta)

Tarina alkaa kuten edellä. Löydetty tavara on esimerkiksi leikkisammakko. Yksi lapsista astuu leikkisammakon rooliin. Hän kysyy muilta lapsilta apua selvittämään hänen omistajansa. Muut tekevät kysymyksiä: Mikä sinun nimesi on? Kenen kanssa tulit rannalle? Jos vastaus on esim. ystävän – tehdään jatkokysymyksiä ystävästä, nimestä jne. Miten tulitte rannalle? Asutko kaupungissa vai maalla? Millainen talo on?. Kun kaikki lapset ovat tehneet kysymyksiä, ohjaaja tekee viimeisen kysymyksen ja päättää tarinan omistajan löytymiseen (esim. soittaa puhelimella jne.).

Mitä tästä seuraa?

Ohjaaja aloittaa ja kuvailee mahdollisen tapahtuman. Nukke kävelee päin punaista liikennevaloa. Mitä tästä seuraa? Söin vahingossa liikaa marjapuuroa, mitä tästä seuraa? (Muille ei riittänyt, maha tuli kipeäksi, minua alkoi nukuttaa jne.). Leikin alkuun tai loppuun voi lukea tarinan, jossa ilmenee sattumuksia ja seurauksia.

Domino

Lause lauseelta kuvitellaan, mitä jostakin seuraa. Tarinaa voi jatkaa vaikka kuinka pitkään. Ohjaaja päättää milloin tarina päättyy. Tämän voi tehdä myös näytellen.

Tarinanopat

Hanki valmiita tarinanoppia, tai askarrelkaa niitä itse. Noppakuution jokaisella sivulla on kuva tai symboli. Heitä noppaa. Sitä kuvasta, joka jää ylöspäin, tulee keksiä tarina tai runo.

Tehtävä lavenee, kun heitetään useampia noppia yhtä aikaa, ja tarinaan liitetään kaikki näkyvät kuvat.

MONILUKUTAITO

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat ymmärtämään monikulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiä (OKM POPS2016).

Teksti ymmärretään laajasti: kirjoitetun ja puhutun tekstin lukutaito, kuvanlukutaito, media-lukutaito, matemaattinen ja digitaalinen lukutaito. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, kinesteettisten, symbolijärjestelmien ja näiden yhdistelmien avulla. Lap-sille tulisi tarjota paljon erilaisia tekstejä ja tilaisuuksia tulkita niitä sekä tuottaa tekstejä yksin ja yhdessä.

Kuvallinen lukutaito alkaa kehittyä jo varhain ennen kirjoitetun kielen lukutaitoa, ja kuullun ym-märtäminen edeltää luetun ymmärtämistä.

Sarjakuva ja animaatio

Kopioi jokin sarjakuvastriippi. Tyhjennä puhekuplat. Leikkaa ruudut irti toisistaan ja liimaa ne uu-delleen eri järjestyksessä paperille. Keksikää puhekupliin uudet tekstit. Vältä tuttuja sarjakuva-hahmoja.

Lapset ottavat kuvia lemmikeistään. Kuvat tulostetaan ja liimataan paperille. Kuviin keksitään ta-rina.

Kuvakirja

Tutkitaan kuvakirjojen kuvia. Lapset voivat kertoa tarinan ilman että tekstiä luetaan heille. Kun tarina on kuultu, voidaan lukea alkuperäinen teksti. Tutkitaan hahmojen ilmeitä, värejä, maisemaa, kokoa jne. Lapset voivat myös näytellä kuvakirjan tarinan matkimalla hahmoja.

Kuvitetaan kertomus

Luetaan tarina kirjasta, jossa ei ole kuvia. Lapset piirtävät eri kohtauksista kuvat. Mietitään samalla kuvasuhteita: Kuka henkilöistä kuvataan isoksi? Millainen tunnelma metsässä on? Miten voidaan ilmaista tunnetta?

Tutustu viittomiin

Lainaa kirjastosta tai etsi netistä viittomakielisiä satuja. Opetelkaa muutamia viittomia.

Sanojen ominaisuudet

Millaisia sanat ovat? Keksi kauniita, iloisia, tylsiä, hassuja, pelottavia sanoja. Miksi joku sana on kaunis? Mikä sana kuvaa naapurin koiraa, lemmikkiäsi, isovanhempia tai muita perheenjäseniä?

Luetaan Peppi Pitkätossun tarinasta se kohta, jossa Peppi keksii pönkin.
 Keksi omia sanoja. Mitä keksimäsi sana tarkoittaa?
 Sanaselityksiä: yksi selittää, toiset arvaavat.
 Miltä sanat maistuvat, tuoksuvat tai tuntuvat?
 Puhutaan keksittyä kieltä. Kiinnitetään huomiota äänensävyihin.

Sanat ja mielikuvat

Lapset istuvat tai makoilevat rentoutuneesti ja keskittyvät kuuntelemaan. Ohjaaja luettelee rauhallisesti eri sanoja. Lasten tulee sanoa miltä kyseinen sana tuntuu. Esimerkki: **Metsä** – iso, syvä, rauhallinen, pelottava, lämmin, luminen. Jatkokysymyksinä: voiko metsä olla sininen, vihreä, oranssi tai valkoinen. **Koti** – mukava, lämmin, turvallinen, sotkuinen.

Leikkiä voi leikkiä myös toisin päin arvausleikkinä. Lapset saavat jonkin sanan ja antavat vihjeitä ja toisten tulee arvata, mikä sana on kyseessä. Tähän voi virittäytyä esimerkiksi siten, että luetaan jokin tarina ensin ja poimitaan arvuutettavat sanat siitä.

Uudet sanat tuttuun lauluun

Valitaan kaikkien lasten tuntema laulu tai loru. Esimerkkinä Hämähämähäkki. Vaihdetaan kokonaan sanat. Polkupolkupyörä, vieri rannalle/ tuli siihen Matti...jne. yhä uusia versioita eri lauluista.

Kirje

Kirjoita kirje serkulle, kummille, mummille kaverille tai itselle. Taas voi lukea aluksi Peppi Pitkätossusta sen luvun, jossa Peppi kirjoittaa kirjeen.

Kirje laitetaan kuoreen ja postitetaan. Pyydä apua vanhemmilta osoitteen selvittämisessä. Tämän tehtävän voi antaa myös kotitehtäväksi.

Pulloposti

Lähetätkää yhdessä pullopostia. Lukekaa aiheesta satu.

Kerro kuvan tarina

Leikkaa erilaisia kuvia aikakauslehdistä. Ihmisiä, eläimiä, tapahtumia, maisemia, paikkoja. Lapsi valitsee itselleen mieleisen hahmon ja sijoittaa sen johonkin maisemaan. Hän kertoo tarinan hahmosta.

Tämän harjoituksen voi tehdä myös pienryhmässä. Tällöin on tärkeää antaa jokaiselle mahdollisuus keksiä, mitä tapahtuu seuraavaksi. On tärkeää antaa tilaa jokaiselle kertojalle ja opettaa muille kuuntelemisen tärkeys.

Harjoitusta voi laajentaa siten, että tarinaan ilmestyy uusi elementti. Kesken tarinan ohjaaja heittääkin sekaan uuden kuvan esimerkiksi jostain hahmosta. Lasten tulee sijoittaa uusi hahmo tarinaan.

Samaa hahmoa voi käyttää useassakin tarinassa. Voidaan luoda yhdessä yhteinen jatkotarina. Lasten tulisi voida rakentaa tarinaa itse, mutta mikäli tarina jää jumiin, ohjaaja voi auttaa kyselemällä, mitä sitten tapahtui, kuka tuli, miltä hahmosta tuntui. Ei sen sijaan pidä ehdotella tyyliin "olisiko peikko sitten mennyt metsään..." tms. vaan ennemminkin syventää tarinaan mahdollisesti sijoitettavia tunteita ja ajatuksia.

Kuvilla kertominen

Tutustutaan bliss-kuviin Papunet-sivulla.

Faktaa vai fiktiota – totta vai tarua

Tietokirjoihin on helpointa tutustua kirjastossa., mutta niitä suositellaan hankittavaksi myös päiväkotiin. Lasten kuvatietokirjat ovat ensi askel tiedonhaussa. Lapsi on luontaisesti utelias. Mistä tunnistaa hyvän tietokirjan?

Hyvässä tietokirjassa on selkeät kuvat ja teksti. Katso kuka on julkaissut kirjan. Onko kirja suomalainen vai käännetty jostakin toisesta kielestä? Kiinnitä huomiota kieliasuun.

Kuuntele lapsia herkällä korvalla. Kun huomaat, että lapsilla on jokin tietty mielenkiinnon kohde tai ongelma, haasta heidät etsimään tietoa.

Tästä on enää pieni askel mediataitoihin.

Lehti-ilmoitus tai flaijeri

Tutkitaan lehti-ilmoituksia. Mietitään kenelle ne on tarkoitettu. Millainen kuva ilmoituksessa on? Tuoko kuva lisäarvoa ilmoitukseen tai mainokseen?

Laaditaan oma ilmoitus. Se voi olla myynti-ilmoitus tai kutsu päiväkodin kevättriehaan. Yleensäkin päiväkodin mainoslehtiset voi antaa mahdollisimman pitkälle lasten itse tehtäväksi. Tämä osallistaa lapsen ja saa hänet tuntemaan arvokkaaksi yhteisönsä jäseneksi. Lapset voivat laatia flaijereita yhdessä.

MEDIATAIDOT

Media ympäröi lasta arjessa joka puolelta. Aikuisen on tärkeää tuntee vastuunsa lasten media-aidoista. On otettava huomioon lapsen eri ikävaiheet ja kehitystaso. Vastuullista viestintää oppii vain itse tekemällä. Lasten tulisi voida harjoitella viestintää turvallisessa ympäristössä aikuisen tukemana. Mediataidoista tulee puhua myös lasten vanhempien kanssa. Mediaa on kaikkialla sanomalehdistä sähköisiin viestimiin kuten radio, televisio, kuvat, elokuvat, pelit ja sosiaalinen media. Lapset oppivat erilaisten laitteiden teknisen toiminnan hyvin helposti, mutta käytäntöjen hallitsemisessa ja median sisältöjen tulkinnassa hän tarvitsee aikuisen ohjausta. Tilannetta voi verrata liikennekäyttäytymiseen. Emmehän laita lasta liikenteeseenkään yksin.

Varhaislapsuuden tunne-elämän ja identiteetin kehitystehtäviin kuuluu itsenäistyminen ja oman erillisyyden tiedostaminen ja eroahdistuksen sietäminen. Vahvat tunnekokemukset, yksinäjämisen ja hylätyksi tulemisen pelot ovat todellisia ja aiheuttavat fyysisiä tuntemuksia. Pimeän pelko, möröt ja mielikuvituspeikot saattavat vaivata lapsen mieltä. Moraalinen ajattelu on vielä varhaisessa vaiheessa. Ajattelu on hyvin konkreettista ja mustavalkoista. Sadun ja toden erot hämärtyvät voimakkaassa samastumiskokemuksessa. Kuvamedia, sadut, kirjat ja pelit kiinnostavat. Alle kouluikäinen samastuu vahvasti. Lasta ei voi suojella kaikelta pahalta, mutta aikuisen läsnäolo ja aito esimerkki auttavat. Suojele lasta aikuisten asioilta ja huolilta. Huolehdi elokuvien ja pelien ikärajojen noudattamisesta. Ole mukana median käytössä tai ainakin lähistöllä, auta lasta käsittelemään hämmäntäviä asioita.

Media tarjoaa mahdollisuuden harjoitella ja kokea tunteita ja elämyksiä. Elämykset tukevat lapsen tunne-elämän kehitystä. Pienikin lapsi voi hyötyä mediasta opetellessaan perustunteiden, ilon ja surun tunnistamista.

Mediataitoja on hauska harjoitella satujen, pelaamisen ja itse tekemisen ympäristössä. Kirjastot.fi -sivusto on luonut Apraattisaari.fi -sivuston, jota voidaan käyttää paitsi kirjastoissa myös päiväkodeissa, kouluissa ja kotona mediaympäristön haltuunottoon.

Olemme reporttereita

Rekvisiittaa toimittajalle: muistilehtiö, mikrofoni, kamera.

Haastateltava henkilö. Jokainen voi vuorotellen olla toimittaja ja haastateltava. Aiheet keksitään itse. Harjoitellaan ilmaisua ja välineiden käyttöä.

Tehdään sanomalehti

Käytetään oikeita sanoma- ja aikakauslehtiä ja kuvia. Lisäksi tarvitaan liimaa ja sakset, värejä sekä A3 -kokoisia papereita.

Ensin tutkitaan yhdessä sanomalehteä. Tutkitaan, mitä eri sivuilla on, millaisia kuvia lehdessä on ja mistä ne kertovat. Mitä lehdestä puuttuu? Millaisia mainoksia niissä on? Mikä on totta ja mikä tarua? Kuka uutiset on kirjoittanut?

Sitten leikataan lehdestä uutisia, muutetaan niiden tarinoita tai kirjoitetaan ne kokonaan uusiksi. Väritetään, liimataan ja uusitaan taitto. Keksitään lehdelle uusi nimi. Lopuksi ideoidaan päiväkodin oma lehti. Voidaan käydä Ilkan lehtipainossa.

KATSO, ETSI, HUOMAA, LÖYDÄ, NÄE — KERRO KAMERALLA

Kamera on oiva työkalu lapselle. Se on parhaimmillaan riittävän yksinkertainen, jolloin se käytetään kuin lelu. Valokuvaamisen kautta lapsi oppii kohdistamaan katseensa ja oppii näkemisen merkityksen. Onnistuessaan valokuvaus herättää anonyyminkin ympäristön eloon, ja vie lapsen muotojen, hahmojen ja värien ja tunteiden galleriaan. Valokuvaus on toisin sanoen näkemistä, etsimisen ja löytämisen välillä tapahtuvaa leikkiä.

Kamera on ystäväni

Ottakaa kuvia kameralla, matkapuhelimella tai tabletilla. Oikea kamera on monipuolisin ja kiehtovin, koska se on "oikea" väline.

Ota kuva tai useita kuvia lempilelustasi. Siirretään kuvat tietokoneelle. Lapsi voi yhdessä editoida kuvista kertomuksen. Se voi olla joko animaatio jollakin animaatio-ohjelmalla, elokuva tai diaesitys. Lapsi itse kertoo tarinan ja aikuinen kirjaa sen ylös.

Sanataiteen harrastaminen ei vaadi kalliita välineitä. Kuitenkin, käytä aina jos on mahdollista, parhaita mahdollisia työkaluja. Rauhallisella ohjauksella lapset oppivat nopeasti hallitsemaan välineitä. Seuraavassa on lyhyt ohje ohjaustilanteesta uutta välinettä käyttöön otettaessa, esimerkkinä kamera. Sovella ohjeita myös tabletilla tai kännykällä kuvaamiseen.

Sylilapsi 1–2v, Muumikuva

1. Kohteen löytäminen:

Istu tuolille, ota pieni lapsi syliin ja aseta pöydälle esine, vaikkapa Muumi. Anna lapselle kamera ja "etsi" kameralla Muumi. "Missä on Muumi? Löydätkö Muumin?" Löydä kameralla Muumi. Kun kohde on etsimässä, näytä lapselle: "Täällä on Muumi!"

2. Valokuvan ottaminen

"Otetaan Muumista valokuva." Näytä lapselle painike mitä painamalla valokuva otetaan.

"Otetaan valokuva Muumista".

Kun lapsi on ottanut kuvan/painanut nappia, kehu häntä. "Hyvä".

3. Valokuvan katsominen

Näytä lapselle, mitä nappulaa painamalla valmis kuva löytyy.

"Katsotaan Muumia". Katsokaa kuvaa. "Tulipa Muumista hieno valokuva!"

4. Jatka valokuvausta

"Otetaanko valokuva Nipsusta?" Näytä lapselle, mitä painamalla kameran saa takaisin kuvaustoimintoon. "Täällä on kamera". Toista.

Vinkki: Käytä aluksi sanaa "valokuva", jottei lapsi sekoita käsitettä "kuva" - sanan kanssa. Käytä kameran automaattiasetuksia.

3–5v isommat lapset: Ihmiskuvaus ja perehdytys

1/3 kuvausperehdytys

1) Valo

Kuvattavassa kohteessa on oltava riittävä määrä valoa ja enemmän kuin kohteen ympärillä (muuten automaattiasetukset valottavat ympäristön valon mukaan ja kohteesta tulee pimeä).

Opeta lapsille valon suunta: Aseta kuvattava seisomaan kasvot ikkunaan päin (ota ensin myötävalokuvia, sitten vastavalo-siluettikuvia jos innostut).

Henkilökuvauksessa opeta lapsia ohjaamaan kuvattavansa valon eteen.

- 2) Laukaisin (nappula josta kuva otetaan)
- 3) Kuvatoisto (nappula josta kuvia katsellaan)
- 4) Kamera (nappula josta saa kameran takaisin kuvaus -tilaan)

Vinkki: Käytä automaattiasetuksia. Älä käytä salamaa, jotta lapset oppivat valon merkityksen.

2/3 Kuvaus

"Kuvaa kaveri"

Parityö: Lapset ottavat kuvan toisistaan.

Merkitse lattiaan teipillä valotuksellisesti paras paikka kuvattavalle esimerkiksi ikkunan edessä. Kuvaaja seisoo ikkunan ja kuvattavan välissä muodostamatta varjoa. Kuvauksen aihe voi olla esimerkiksi tunteet. Kuvaaja ohjaa kuvattavaa: "Näytä ilo", "Näytä suru", "Ole väsynyt".

3/3

Ryhmätyö rotaatiolla:

Yksi kuvaa ja muut jonottavat ja tulevat vuorotellen kameran eteen ilmeilemään. Vuoro vaihtuu ja jokainen pääsee kuvaamaan.

Muita aiheita: Löydä kasvot - etsi muotoja, rajaa silmät ja suu esineistä tai pihalta.

Kuvien katselu

Katso lapsen kanssa hänen ottamansa valokuvat. Pyydä lasta valitsemaan se kuva, josta hän pitää eniten. Tulosta kuva ja näytä se ryhmälle.

Käytä projektoriala (himmennä valot ja tee kuvasta mahdollisimman iso).

Pyydä lasta kertomaan kuvasta. Auta kysymyksillä kuten, "Miksi otit juuri tämän kuvan?", Kun katsot tätä kuvaa mitä näet? Mitä värejä kuvassa näkyy?

Kuka huomaa varjon? Onko kuvassa varjoa?

(Piilotetut muodot) Minä näen kuvassa perhosen. Näkevätkö kaikki saman? Missä? Mitä muuta te näette kuvassa?

"Kuvaa kaveri" -kuvat: Järjestä tunnekuvat ryhmiin tunteen mukaan ja näytä kuvattavien ilmeet peräkkäin. Lapset oppivat tulkinnan käsityksen.

Jokaisen kuvan jälkeen ryhmä antaa aplodit.

Kun lapset tulevat tutuksi kameran kanssa, voidaan tehdä digitarinoita tai harjoitella elokuvan tekemistä. Kuvaamisen yhteydessä on aina puhuttava myös tekijänoikeuksista ja kuvien julkaisemisesta.

KULTTUURITIETOISUUS

Sadut ja tarinat kertovat eri kulttuureista. Vanhojen kansansatujen tarinat kertovat kyseisten kansojen ja maiden perinteistä. Monet stereotypiat ovat jääneet vanhoista tarinoista. Vanhoja tarinoita ei pidä välttää, päinvastoin. Ne kertovat historiasta ja sukupolvet ylittävästä jatkumosta. Kansansatuja lukiessa voimistuu historiantaju ja erilaisuuksien ymmärtäminen.

Eri maista kertovaa, lapsille suunnattua nykykirjallisuutta julkaistaan suomeksi vielä varsin vähän. Kirjailijasta ja julkaisijasta riippuen sisältö voi olla väritynnyttä eri tavoin. Kirjallisuuskeskusteluun kuuluu myös kritiikki. Onko kirja kotimainen vai alkuperämaansa kirjailijan kirjoittama? Millainen näkökulma kirjassa on? Kun luette tarinaa, joka kertoo toisesta kulttuurista, tutkikaa samalla myös karttaa ja kyseisestä maasta kertovia tietokirjoja. Pitäkää teemaviikkoja eri maista.

On tärkeää, että lapselle luetaan hänen omalla äidinkielellään, koska äidinkieli on ihmisen tunnekieli. Tämän voi ottaa monella tavalla huomioon päiväkodin arjessa. Kirjastossa on lainattavissa erikielisiä lasten kuvakirjoja. Mikäli omaa kieltä ei löydy, kirjasto tilaa ulkomaalaiskirjastosta ilman maksua erikielisiä kokoelmia. Lapsille voi pitää erikielisiä satuhetkiä ja pyytää esimerkiksi erikielisten lasten vanhempia vieraaksi lukemaan kirjoja ääneen omalla äidinkielellään. Näin muutkin lapset kuulevat eri kieliä ja erikielinen lapsi saa ansaitsemansa arvostuksen ja tulee näkyväksi ja kuulluksi. Kieli vahvistaa identiteettiä. Kerro tästä myös lasten vanhemmille.

Käykää kirjastossa tutustumassa erikielisiin kirjoihin. Tutustuminen erilaisiin kirjoitusjärjestelmiin on lapsista kiinnostavaa. Kutsukaa päiväkotiin vieraaksi alkuperäiskielen taitajia.

TULE MEILLE LUKUKYLÄÄNI!

Tarinoita ei koskaan voi kuulla liikaa. Mitä enemmän lapsilla on tilaisuuksia olla satujen, tarinoiden ja kertomusten äärellä, sitä varmemmin he kiinnostuvat lukemisesta ja arvostavat sitä. Lapsille on tärkeää nähdä lukevia esikuvia.

Kutsu mummot ja vaarit, kummit ja naapurit vieraiksi päiväkotiin. He lukevat ja kertovat satuja mielellään lapsille. Järjestäkää lukemisen teemapäivä tai satumaraton. Myös lasten vanhempia voi pyytää vieraaksi. Lukemisen arvostus nousee huippuunsa kun lukemassa on ihan oikea palomies tai poliisi, tai lapsille tutun satuhahmon asuun pukeutunut lukija. Lukiosta tai harrastajaryhmistä voi pyytää apua.

Jos lapset ovat oppineet riittävän hyvin kertomaan sadun, he voisivat käydä saturetkellä vanhainkodissa. Satuesityksiä voi elävöittää käsinukeilla tai pukeutumalla.

Kirjailijavieras. Päiväkoti voi kutsua kirjailijavieraan. Lukukeskuksesta voi tilata oikean kirjailijan vieraaksi kertomaan kirjailijan työstä. Tapaamisessa lapset pääsevät lähikosketuksiin vieraan kanssa.

Vierailut sanomalehtitalossa ja erilaisissa paikoissa, joissa lukeminen ja tekstit ja kirjat ovat esillä, ovat hauskoja.

Osallistukaa mahdollisuuksien mukaan kaikkiin satutapahtumiin, elokuva- ja nukketeatteriesityksiin jos niitä on lähistöllä. Samalla lapset tottuvat yleisötapahtumiin.

MENNÄÄN KIRJASTOON

Kirjasto on päiväkodin luonnollinen yhteistyökumppani. Kirjastossahan sadut ja tarinat asustavat. Kirjastolla ja varhaiskasvatuksella on yhteistyösopimus.

Kirjastossa voi toki vierailla omatoimisestikin, mutta ensimmäinen vierailu kannattaa järjestää yhteistyössä kirjaston kanssa. Kirjastovierailu on valmisteltava hyvin. Sovi kirjaston kanssa vierailuaika hyvissä ajoin etukäteen.

Ensimmäinen käynti on yleensä ohjattu tutustumiskäynti. Sen voi toteuttaa kaikenikäisten kanssa, mutta on parempi, ettei ryhmä ole liian suuri ja osallistujat ovat suurin piirtein samanikäisiä. Vierailulla tutustutaan kirjaston tiloihin ja aineistoihin ja sen päätteeksi vietetään pieni satuhetki.

Esikoululaiset kutsutaan ohjattuun kirjastonkäytönopetukseen. Kerrotaan lainauskäytännöistä ja opetellaan käyttämään lainaus- ja palautusautomaattia. Etsitään kirjoja eri aiheista ja tehdään helppoja tehtäviä. Mikäli lapsilla ei ole vielä kirjastokorttia, sellainen voidaan tehdä. Kirjaston henkilökunta pitää vielä lyhyen satutuokion ja lopun ajan lapset voivat tutustua kirjoihin.

Vaikka kirjastossa on myös leikkitilaa, ensisijaisesti vierailulla on kuitenkin tarkoitus tutustua palveluihin ja kirjaston käyttöön. Myöhemminkin kun vierailet itsenäisesti lasten kanssa kirjastossa, suunnittele ja pohjusta kirjastoretki ennakolta. Kirjastoautossa vieraileminen on myös hauska ja erilainen kokemus.

Kirjastokäynnin yhteydessä voi tutustua samalla näyttelyihin, joita kirjastossa on usein. Kirjastossa järjestetään satutunteja, nukketatteria ja joskus musiikkituokioita. Myös näihin osallistuminen kannattaa pohjustaa hyvin.

Kirjastosta voit pyytää teemapaketteja toimitettavaksi päiväkotiin. Henkilökunta kerää valmiiksi kirjoja jostakin haluamastasi aiheesta. Kirjakassin voi joko noutaa tai pyytää toimitettavaksi kirjastoautoon. Tee pyyntö hyvissä ajoin, vähintään viikkoa ennen kuin kirjoja tarvitaan. Lainattuja kirjoja pitää kohdella hyvin ja sitä kannattaa harjoitella lasten kanssa.

Kirjaston henkilökunnalta saa apua myös täsmätarpeisiin. Eli kirjoja jostakin yksittäisestä aiheesta tai kysymyksestä. Kirjasto on mahdollisuuksien ja elämysten paikka. Kirjaston loputtomat tietovarannot tulee esitellä mahdollisuuksina.

Kirjastosta voi pyytää valmiita tehtäväkassseja. Kirjavinkkausta saa kirjastosta sekä lapsille että päiväkodin henkilöstölle. Kerran vuodessa olisi hyvä osallistua vinkkaustilaisuuteen, jossa kirjaston henkilökunta esittelee vuoden aikana ilmestyneitä uusia kirjoja. Esittelyä voi pyytää myös päiväkodille.

Jos päiväkodilta on vaikea päästä kirjastoon, voi kirjastolta pyytää jonkun pitämään satuhetken päiväkodilla.

Kannusta lapsia käymään kirjastossa myös vanhempiensa kanssa. Voitte tehdä yhdessä lasten kanssa, tai pyytää kirjastoa tekemään lukupassin, johon voi kerätä leimoja ja merkintöjä luetuista kirjoista ja kirjastokäynneistä.

Suunnittele yhdessä kirjaston kanssa kirjastoseikkailu. Se voi olla vain lasten kanssa tai yhdessä vanhempien kanssa.

POHJA LUKEMISELLE LUODAAN KODEISSA

Pieni poika viereisestä asunnosta ilmestyi usein terassin kautta naapuriin. Hän kierteli ympäri huoneistoa, pysähtyi sitten kirjahyllyn eteen, katsoi sitä ylös asti ja kysyi: "Miksi teillä on noin paljon kirjoja?". "Me luemme niitä", vastasi naapuri. Pojan kotona ei ollut yhtään kirjaa. Eikä hänen perheensä liioin käynyt kirjastossa. Sillä, luetaanko kotona, on suuri merkitys lapsen lukuharrastukselle. Kodissa, jossa arvostetaan lukemista ja luetaan päivittäin, syntyy luonnollinen lukemiselle ja kirjallisuudelle suotuisa ympäristö. Lapsilla, joille on luettu ennen kouluikää, on tutkitusti merkittävästi suurempi sana- ja käsitevarasto koulua aloittaessa kuin niillä lapsilla, joille ei lainkaan ole luettu. Ero näkyy lapsen koulumenestyksessä vielä lukioikäisenä.

Jos kotona keskustellaan lukemisesta tai luetuista kirjoista ja kirjallisuudesta, se tuo luonnollisella tavalla kirjallisuuden arvostuksen esille. Lukukokemusten jakaminen myös esimerkiksi päiväkodin henkilökunnan kanssa vahvistaa arvostusta edelleen. Se kehittää myös keskustelukulttuuria yleensä ja viestii lapselle, että hänen kokemustaan ja mielipidettään arvostetaan. Lapsi tuntee, että aikuinen pitää häntä niin tärkeänä, että jakaa oman kokemuksensa hänen kanssaan.

Kerro vanhemmille lukemisesta. Oppaasta voit tulostaa vanhemmille suunnatun vinkkilistan jaettavaksi. Yksi vanhempainilta kannattaa pyhittää keskustelulle lukemisen tärkeydestä. Ilta voi sisältää asiantuntijaluennon tai tietoiskun lukemisesta ja kielenkehityksestä. Yhteinen tehtäväilta lasten ja vanhempien kanssa päiväkodissa voi olla tuloksellinen. Tavoitteena on havahduttaa vanhempi huomaamaan millä tavalla koti voi edistää lapsen kielen ja ilmaisun kehitystä. Hyvä on myös puhua miten eri-ikäisten kanssa kannattaa toimia.

Vinkkejä, kuinka tehdä sanataide näkyväksi vanhemmille:

Riimit ja lorut tehostavat viestiä

Kotiin jaettavien päiväkodin tiedotteiden loppuun tahi alkuun voi lisätä jonkun lorun tai riimin. Jos lapsi osaa riimin tullessaan seuraavan kerran päiväkotiin, tietää että tiedote on tullut luetuksi kotona.

Lasten ja vanhempien lukupäiväkirja, tehtävä vanhemmalle:

Askartele lapsen kanssa yhteinen lukupäiväkirja. Osta kaunis sidottu vihko tai koristele sen kansi yhdessä lapsen kanssa. Kirjoita kirjaan luetun kirjan nimi ja kirjailijan nimi, lukupäivämäärä. Kuka luki ja millainen tarina oli. Kirjaa ylös lapsen mielipide kirjasta ja millaisia ajatuksia se mahdollisesti herätti. Jäikö joku kirjan henkilöistä mieleen? Millaisia kysymyksiä lapsi esitti kirjasta? Kirjaan voi vielä liimata tarroja tai kuvia. Lukupäiväkirjaan on mukava palata myöhemmin ja jopa aikuisena.

Vanhemmat ja lapset yhteisessä tarinaillassa päiväkodilla

Ohjelmassa voi olla sadutusta tai sanaleikkejä, tarinoiden rakentamista tai niiden esittämistä. Vanhempia voi pyytää kertomaan mielisatunsa.

Vanhemmat, mummit ja kummit voivat vierailla päiväkodissa lukemassa satuja. Päiväkodissa voidaan viettää yhteistä satupäivää. Lapset ja vanhemmat voivat tehdä yhdessä tehtäviä, voidaan tehdä ja esittää runoja tai saduttaa vanhempia.

Lapset voivat vaihtaa vanhempiaan leikin lomassa. Vanhemmalle voi olla todella mielenkiintoinen ja avartava kokemus tutustua vieraaseen lapseen. Tässä tulee ilmi se, ettei Taituri ole vain jotain mitä lapsi tekee päiväkodissa, vaan jotain jossa lapsellakin on annettavaa vanhemmalle. Haasta vanhemmat mukaan!

Miten päivä meni?

Rohkaise vanhempia varaamaan päivittäin pieni hetki lapsen kuulumisille, jolloin lapsi saa varaukselloman tilaisuuden kertoa mitä hänelle on tänään tapahtunut.

Kannusta lapsia kertomaan kotona millaisen sadun hän sai kuulla tänään päiväkodissa. Mikäli lapsella on sisaruksia tai lemmikkejä, kannusta häntä kertomaan kuulemansa satu uudelleen kotona heille.

Yhdessä lukeminen edistää lukutaidon kehittymistä, lapsen halua itse löytää kirjoista niihin piilotetut tarinat.

Vanhemman muistilista:

Lue lapselle joka päivä
Kirjoita kirje mummille/kummille lapsen kanssa
Valmista yhteinen lukupaikka kotiin
Lapselle oma kirjahylly
Paljon lukemista tarjolle
Kirjastokassi, kirjastopäivä 2 kertaa kuussa
Lukemista ja kuuntelemista mukaan matkalle
Lukupäiväkirja
"Puhu lapsen kanssa, älä lapselle"

KIRJALLISUUTTA

Adams, Iris et. Al. Humppatipumppaa suu jumppaa. Suun motoristen harjoitusten aineistokoelma. Puheterapeuttien kustannus Oy. 2001, Helsinki.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Lastenkirjainstituutin julkaisuja 33. Atena 2015, Helsinki.

Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Siiskonen, Tiina; Aro, Tuija; Ahonen, Timo; Ketonen, Ritva (toim.) PS-kustannus, Jyväskylä, 2003

Karlsson, Liisa: Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. PS-kustannus, Jyväskylä, 2003

Löytyniemi, Anu: Sukkela suu, ketterä keho : ilmaisharjoituksia Porvoo; Helsinki : WSOY, 2003

Mickos, Annica, Carlson, Inger; Harju, Heidi: Kielitaito puhkeaa kukkaan : kieltä rikastuttavia leikkejä 3 - 6-vuotiaille lapsille /Folkhälsan Mittnyland, Helsinki, 2006

Nuotio, Eppu, Snellman, Maami, Pellicioni, Sanna: Maami Mustikka : Satuja ja satutehtäviä, Bazar, 2015, Helsinki

Onnimanni Lastenkirjainstituutin julkaisema neljä kertaa vuodessa ilmestyvä lehti lastenkirjallisuuden tutkimuksesta ja uusista kirjoista

Pulli, Elina: Loruloikkia ja muita liikuntaleikkejä varhaiskasvatuksessa PS-kustannus, Jyväskylä, 2015.

Sarmavuori, Katri: Alkuaskelet äidinkieleen ja kirjallisuuteen. Äidinkielen opetustieteen seura r.y. Helsinki 2003.

Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 1. Toim. Silja Mäki , Helsinki, Duodecim, 2008.

Tarina tukee lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 2. Toim. Silja Mäki ja Pirjo Arvola. Helsinki, Duodecim, 2009.

LINKKEJÄ LUKEMISEEN JA MEDIAKASVATUKSEEN:

Lukemisesta

<http://www.lukuinto.fi> Valtakunnallisen lukuinto-hankkeen verkkosivu

<http://lastenkirjahylly.blogspot.fi> blogissa seurataan ja esitellään uusia lastenkirjoja

<http://www.lukukeskus.fi> ajankohtaista lukemisesta ja lukukampanjoista

<http://luelapselle.fi> faktaa vanhemmille lukemisen tärkeydestä varhaislapsuudessa

Satuja

<http://www.satunetti.fi> Satusivellin-tapahtuman satuja kuunneltavaksi

Lastenkirjoja

<http://www.kirjasampo.fi/fi/genre/lastenkirjallisuus#.WJCN7PKIB2g>

Pelaaminen

www.aparaatti.fi Apraattisaari on tarinallinen oppimisympäristö, joka tukee Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2016) tavoitteita liittyen medialukutaitoon ja tieto- ja viestintätekniikan taitoihin.

<http://yle.fi/aihe/lapset>

Mediakasvatus

<http://mediametka.fi> Valtakunnallinen mediakasvatusjärjestö. Sivulla paljon materiaalia media-
kasvatukseen

<http://www.mediakasvatus.fi> Mediakasvatusseuran verkkosivu. Sivulla paljon materiaalia ja linkkejä mediatietoon ja sen tutkimiseen

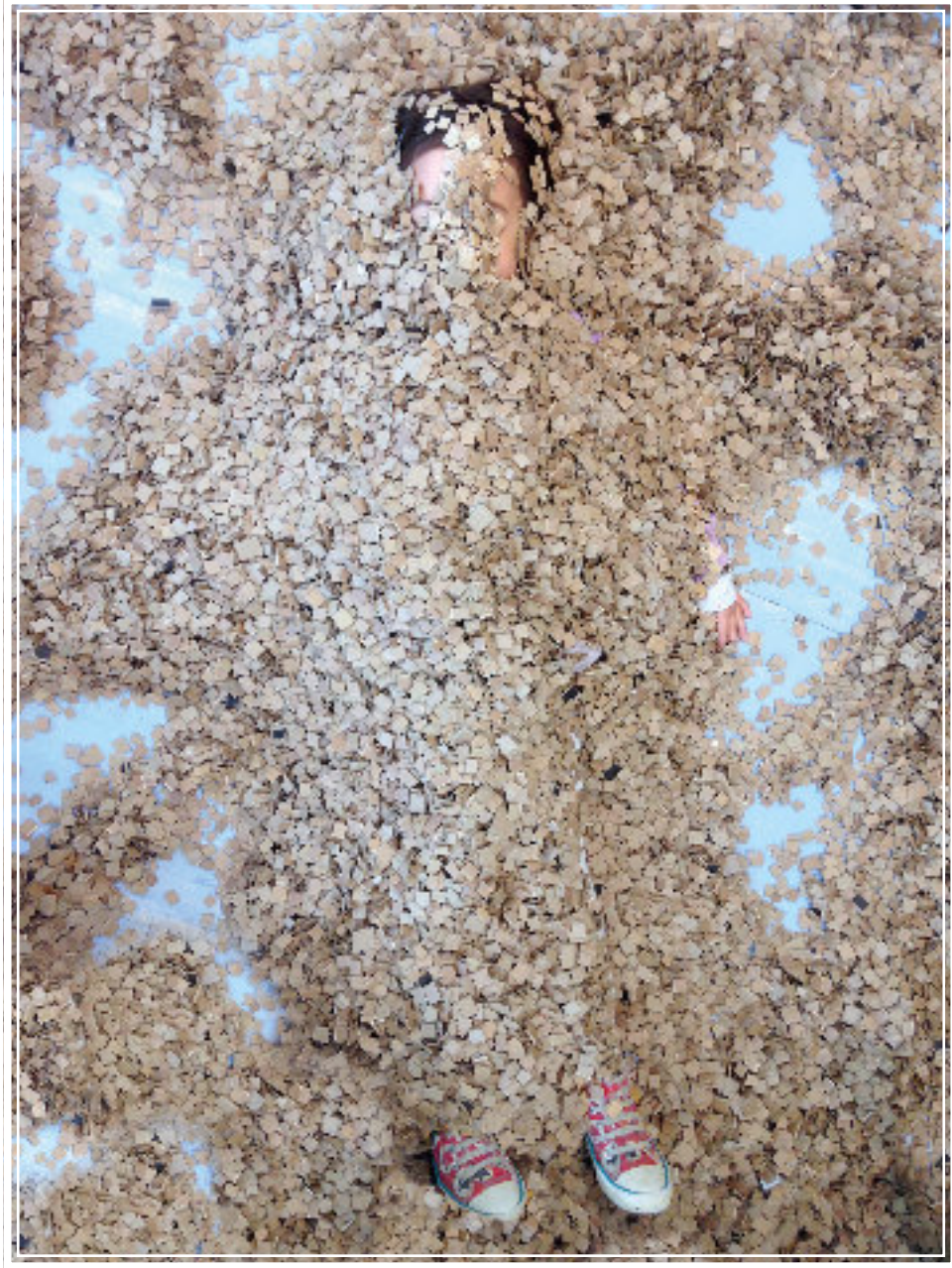
<https://kavi.fi/fi> Paljon tietoa audiovisuaalisista aiheista, ikärajoista ja mediataitokoulu, jossa tehtäviä eri ikäryhmille

<http://www.kirjastot.fi/mediakasvatus#.WJCOsvKIB2g> tietoa

<http://www.lukukeskus.fi> mediatietoon ja pelaamisesta

Taituri-taidetoimintamallissa varhaiskasvatushenkilöstöä innostetaan käyttämään taidelähtöisiä menetelmiä omassa työssään lasten hyvinvoinnin tukemiseksi.

SEINÄJOKI

Tuija Seppänen:

Taiturin sanataideopas – sanataidetta varhaiskasvatuksen käyttöön
Seinäjoen kaupunki 2017 © KOPIOINTI KIELLETTY